

euskara garbia ikasteko eta *Notas al nuevo mapa del País Vasco* idatzi zuen RIEV aldizkarian. Hortik aurrera, hainbat artikulua izkribatu zituen hamaika aldizkari eta argitalpenetan: *Gure Herria*-n, *Yakintza*-n, *Eusko Folklore Urtekaria*-n, *La Voz de Navarra* egunkarian. Izkiriaturako lan horietan hainbat gai jorratu zituen: euskal idazleak eta haien plazaratutako lanak, literatur hizkera, euskararen ortografia, herri kantak, euskararen gaineko agiri zaharrak eta hizkuntzaren lekukotasun historikoak, usadio eta ohitura zaharrak, besteak beste.

Baina lan-jario hori isildu egin zen gerraren etorrerarekin. Hizkuntzari dagokionez, Kike Diez de Ultzurru-nek dioenez, Irigarai, Arturo Kanpionen jarraitzaile izan zen Aranarekin izandako eztabaidetan: batetik, euskararen batasun bidean, eta bestetik, garbizalekeriari aurre egiterakoan. «Nafarrekin ez zuten maite Aranarekin ezarritako ereduak, tradizioarekin eta herri hizkerekin

zen, beldur aroaren hasiera izan zena. Gerra «ikaragarritzko» zartakoa izan zen Aingeru-arentzat. Nafarroan erreketek eta falangistek jende asko hil zuten.

Aingeruk Sarara ihes egin zuen, baina familiagatik eta Diputazioko presioengatik itzuli egin zen. Orduan hasi ziren harentzako zinezko urte latzak. Udalak mediku kargutik bota egin zuen, arrazoi politikoak zirela medio. Euskarari dagokionez, urte gogorak izanzen ziren.

Lan joria

Aingeruk ezin konta ahala artikulua eta idazlan idatzi zituen. Gazterik heldu zionez, idazteari hainbat lan argitaratu zituen. Bere bi lehendabiziko lanak 1926koak dira: *Atsotitzak*,

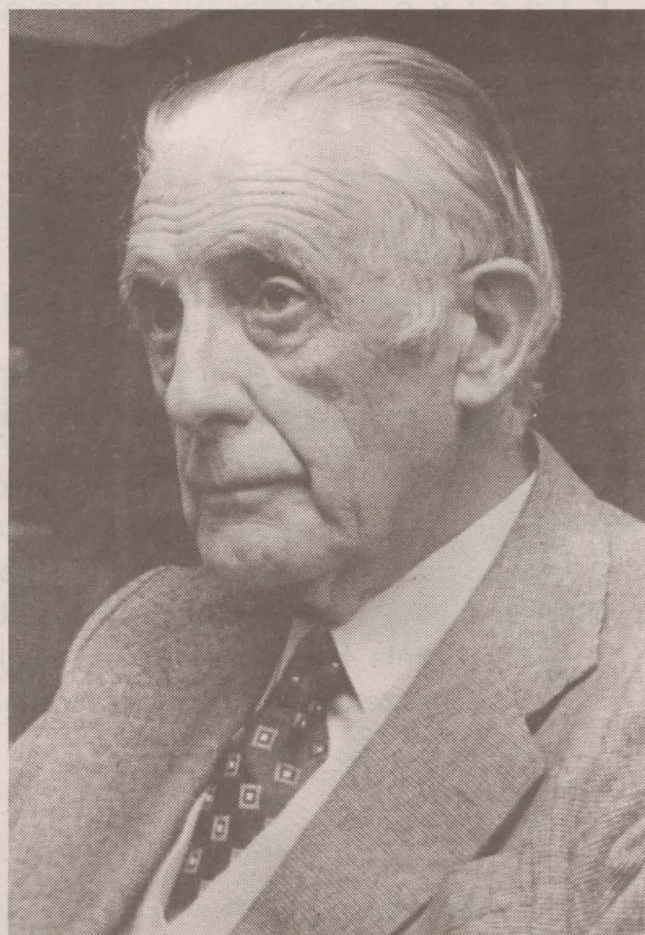
deus ikustekorik ez zuelako, eta idazle klasi-koen eta herri euskara aintzat hartuko zuen aukeraren alde jokatu zuten», dio bere lanean.

Berritik hasi

Gerra ondotik euskal mundua mutu zegoen, eta Aingeru Hondarribira aldatu zen, hango sendakin postura. 1942a zen, eta hurrengo urtean familia Donostian jarri zen bizitzen. Familian hiru heriotza gertatu ziren urte gutxiren buruan: aita, emazte Maria Rosa eta ama Felisa Irigarai Apat hil zitzaizkion. Aingeru lau seme-alabekin alargun gelditu zen.

1953an Iruñeko Udalak eta Diputazioakatzera bota zituzten 37an lanetik kanporatuak izateko erabakiak. Hala ere, Iruñean lanean hasteko lanposturen bat libre gelditu behar zen, eta hori ez zen gertatu 62ra arte. Hortaz, Donostian lanean eta ondoren Iruñean, eta halaxe jarraitu zuen bi hiriburuen artean, erretiratu arte.

Bestalde, gerra ondorengo urteetan sukin garrantzitsuenetarikoa izan zen Aingeru Irigarai. Nafarroaren izenean, Eladio Espartzarekin batera, Euskaltzaindiko kide izendatu zuten 1941ean, eta lumari heldu zion berriro. Euskalerriaren Adiskideen Elkarteko buletinean hasi zen idazten.

Aingeru Irigarai.
● ARTXIBOKOA

Elkarte bereko *Egan* literatur aldizkarian ere idazten hasi zen, euskara hutsean, gainera. 50eko hamarkadan *Príncipe de Viana* erdal aldizkarian ere argitaratu zituen lanak. Nafarroako Diputazioko Principe de Viana Kultur Erakundeak eratutako Euskararen Sailean, Pedro Diez de Ultzurrun iruinsema-aren gidaritzapean, lan handia egin zuten berak, Jose Mari Satrustegik eta beste hainbat kolaboratzailek. Hamaika ekitaldi antolatu zituzten: euskal jaiak, haur azterketak edota bertsolari txapelketak. Era berean,

euskarazko aldizkari bat plazaratu zuten, *Príncipe de Viana* eta Iruñeko *Diario de Navarra* egunkarian *Nafar hizkuntzan orria* sortu zuten. Orobat, garai hartan Diputazioak bi aldizkari atera zituen: *Fontes de Linguae Vasconum* eta *Cuadernos de Etnología y Etnografía*, Satrustegiren zuzendaritzapean. Horietan ere aritu zen izkribatzen Aingeru. Eusko Ikaskuntzan, bestalde, J.M. Barandiaranekin eta Agustín Zumalabarekin, erakundea berriro eratzen aritu zen.

Txepetxek bere garaian esan bezala, Irigarai euskararen iragana aztertzen ez ezik, hizkuntzari etorkizuna ematen ere saiatu zen, eta euskararen batasunaren aferan bertan erdiko bidea proposatu zuen muturrekoak gailentzen ari zirela sumatuta. Horrela jokatu zuen hainbate-tan, 1983an heriotzak eramanean zuen arte, Donostian.

Aingeru Irigarai (eskuinean), Pierre Laffite (erdian) eta beste adiskide bat Auritzen. ● ARTXIBOKOA

→ Irene Arrizurieta

ekainean

bestetik, Irigaraiaren nortasuna nabarmendu nahi izan du. «Nortasun handia zuen, aitarengatik zetorkion euskaltzaletasuna. Egiten zuenak arriskua zekarren, baina bere egoera baliatu zuen euskararen alde lan egiteko. Medikua zen eta bera zegoen lekuan lehen hitza euskaraz izaten zen beti», azpimarratu du euskaltzainak. Halaber, Apat Etxebarren izengoitiarekin *Diario de Navarra* egunkarian idatzitakoak nabarmendu ditu. «Beharrezko erreferentzia zen, nahiz eta *Diario de Navarra* bezalako egunkari batean idazten zuten». Euskara ageri zen lekuan batzen ziren biak, baina bata medikua izanik eta bestea Luzaiden apaiz egonik, gutxitan izaten zuten aukera hori. Dena dela, ezandakoak ongi aprobetxatu zituzten, eta arazoak sortzen zirenean elkartzen ziren lan egiteko: eskolatarako haurrei herri-herri antolatutako euskara testuen sariak banatzean, *Príncipe de Viana* aldizkaria sortu zutenean eta euskal festetan, adibidez.